

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten II

Septembar 2012.

Praksa Evropskog suda za ljudska prava i drugi standardi u objavljivanju povjerljivih informacija

Ključna odluka Evropskog suda za ljudska prava na temu objavljivanja povjerljivih dokumenata u medijima je presuda Velikog vijeća Suda u predmetu *Stoll protiv Švajcarske*, a za pitanje odgovornosti državnih službenika “zviždača” ili uopšte za dostavljanje tajnih dokumenata medijima, važna je presuda u slučaju *Guja protiv Moldavije*. Nedavna odluka u slučaju *Martin protiv Francuske* pomaže boljem razumijevanju gledišta Suda, kao i neke starije presude poput *Fressoz i Roire protiv Francuske* (Veliko vijeće, predstavka br. 29183/95, 1999) i *Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (27. mart 1996).

Osnovno načelo koje je uspostavio Sud je sljedeće:

“Sloboda medija ima još veći značaj pod okolnostima u kojima aktivnosti i odluke države zbog svoje povjerljivosti ili tajnosti mogu izbjeći prespitanje od strane suda ili demokratskog društva. Osuda novinara zbog otkrivanja informacija koje se smatraju povjerljivim ili tajnim mogla bi da obeshrabri medije da informišu javnost o pitanjima od javnog interesa. Kao rezultat toga, mediji bi mogli biti onesposobljeni da postupaju kao čuvari javnog interesa i to bi moglo negativno da utiče na sposobnost štampe da pruža tačne i pouzdane informacije...” (*Stoll protiv Švajcarske*, para. 39, potvrđeno i u slučaju *Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, para. 39).

Ovo, međutim, ne znači da mediji imaju odriješene ruke (*carte blanche*) da objavljuju povjerljive informacije. Sud je pojasnio da treba uzeti u obzir brojne dodatne faktore, posebno prirodu interesa u pitanju, kao i to da li su novinari postupali etično i profesionalno.

U nastavku ističemo glavne karakteristike i preporuke iz gore navedenih slučajeva.

1. Presude Evropskog suda za ljudska prava

- ***Stoll protiv Švajcarske*, predstavka br. 69698/01, presuda od 10. 12. 2007. (Veliko vijeće):**

Riječ je o novinaru koji je osuđen na novčanu kaznu zbog objavljivanja povjerljivog izvještaja švajcarskog ambasadora u SAD o strategiji koju je trebalo da usvoji švajcarska Vlada tokom pregovora, i sa Svjetskim jevrejskim kongresom i švajcarskim bankama, u vezi kompenzacije za žrtve holokausta na račun deponovanih sredstava u švajcarskim bankama.

Veliko vijeće Evropskog suda za ljudska prava reklo je da, načelno, pravo na slobodu izražavanja štiti objavljivanje povjerljivog materijala u slučajevima kada to služi javnom interesu. Međutim, Sud je smatrao da je objelodanjivanje djelova ambasadorovog izvještaja imalo negativne posljedice na pregovore, posebno zbog članaka napisanih na izuzetno senzacionalistički način, koji su pratili objavljivanje izvještaja. Sud je primjetio da je novinar, podnosilac predstavke, morao znati da je objavljivanje izvještaja krivično djelo. S toga, uzimajući u obzir i relativno nisku novčanu kaznu koja je izrečena novinaru, Sud nije utvrdio da je prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Treba napomenuti da je pet sudija (od ukupno 17) izrazilo neslaganje sa presudom, našavši da se većina sudija, po njihovom mišljenju, nepotrebno fokusirala na senzacionalističku prirodu članaka umjesto na važnost pitanja od javnog interesa.

- ***Martin i drugi protiv Francuske, predstavka br. 30002/08, presuda od 12. 04. 2012.***

Novinari francuskog lista *Midi Libre* su 2005. objavili članak u kojem se navodi da je Regionalni revizorski sud u francuskoj regiji Languedoc-Roussillon kritikovao rukovodstvo regije. U članku su citirani djelovi nacrtu izvještaja koji je tada bio povjerljiv. Protiv novinara je podnijeta krivična prijava zbog povrede povjerljivosti i upotrebe povjerljivih dokumenata. Iako je slučaj dospio na Evropski sud za ljudska prava zbog pretresa novinskih redakcija, vrijedni su pažnje komentari Suda vezani za objavljivanje povjerljivih informacija. Sud je dao sljedeće obrazloženje:

“Podnosioci predstavke, novinari, objavili su ... djelove nacrtu izvještaja Regionalnog revizorskog suda ... članci sadrže uglavnom informacije o upravljanju lokalnih političara i zvaničnika javnim fondovima... Tema je nesumnjivo bila od opšteg interesa za lokalnu zajednicu i podnosioci predstavke su imali pravo da o tome obavijeste javnost... sporni tekstovi su bili u kontekstu javne debate o interesu lokalne populacije, koja ima pravo da bude obaviještena... Uloga istraživačkog novinarstva je upravo da obavijesti i upozori javnost na nepoželjne društvene pojave, čim se domogne relevantnih informacija... Na naslovnoj strani časopisa novinari su istakli da je u pitanju “preliminarni izvještaj ... o istrazi koja je u toku”... Pod takvim okolnostima Sud smatra da su podnosioci predstavke ... pokazali dobru volju i brigu za poštovanje etike svoje profesije.”

- ***Pasko protiv Rusije, predstavka br. 69519/01, presuda od 22. 10. 2012.***

U predmetu je riječ o odgovornosti novinara koji je bio u službi ruske mornarice i koji je objavio informacije o zagađenju životne sredine nukleranim incidentima i drugim pitanjima vezanim za rusku Pacifičku flotu. Radio je i kao nezavisni novinar za japansku televizijsku stanicu i časopis. Po povratku sa puta iz Japana uhapšen je i optužen za špijunažu jer je tajne informacije prikupio s namjerom da ih prenese stranom državljaninu. Osuđen je na kaznu zatvora 2001. godine.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da njegovom osudom nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja, jer je, kao vojno lice, bio u obavezi da čuva povjerljive informacije. Dokumenta koja je prikupio sadržala su informacije vojne prirode koja su mogla nanijeti znatnu štetu državnoj bezbjednosti. Sud je uzeo u obzir i da je podnosilac predstavke bio osuđen kao vojno lice, a ne kao novinar.

- **Guja protiv Moldavije, predstavka br. 14277/04, presuda od 12. 02. 2008. (Veliko vijeće)**

Riječ je o rukovodiocu Odjeljenja za medije Kancelarije Vrhovnog tužioca Moldavije koji je dostavio medijima dva pisma vezana za zloupotrebu vlasti od strane policije i tužilaštva, zbog čega je otpušten sa posla.

Veliko vijeće je zaključilo da se dostavljanje informacija medijima u ovom slučaju može smatrati opravdanim jer su se podaci odnosili na pritisak koji su visoki političari vršili u odnosu na krivične postupke koji su bili u toku. Sud je primijetio i da je javni tužilac odavao utisak da je podlegao političkom pritisku. U ovom slučaju Sud je smatrao da je javnost imala pravo da bude informisana o ovim pitanjima, koja spadaju u okvir političke rasprave. Interes javnosti da bude informisana o nezakonitom radu u tužilaštvu preovlađuje nad interesom održavanja povjerenja javnosti u tužilaštvo. Sud je takođe, primijetio da je podnosilac predstavke oštro sankcionisan (otkazom) što je imalo negativne posljedice na njegovu karijeru i što je moglo da obeshrabri druge da prijave nedolično ponašanje. Gujinim otkazom povrijeđeno je pravo na slobodu izražavanja.

2. Izjava predstavnika UN-a, OEBS-a, OAS (Organizacija američkih država) i ACHPR (Afričke komisije za ljudska prava i prava naroda)

Specijalni izjavitelj UN-a za slobodu mišljenja i izražavanja, predstavnik OEBS-a za slobodu medija, specijalni izjavitelj OAS-a za slobodu izražavanja i specijalni izjavitelj Afričke komisije za ljudska prava i prava naroda za slobodu izražavanja smatraju da:

Novinare ne bi trebalo smatrati odgovornim za objavljivanje tajnih ili povjerljivih informacija koje oni nisu nezakonito pribavili.

(Zajednička izjava, 19. decembar 2006: <http://merlin.obs.coe.int/iris/2007/2/article101.en.html>)

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Law Defence Initiative, London u saradnji sa HRA